

פרשת שמיני פרשת פרה – הרב ד"ר יהודה אלטשולר

ויהי ביום השמיני

ראש חודש ניסן בסיומה של השנה הראשונה לצאת בני ישראל ממצרים הפך ליום מיוחד ביותר בשל העובדה שביום זה שרתה שכינה בישראל. יחודיותו של יום זה תוארה במדרש תורת כהנים כך:

" אותו היום נטל עשר עטרות ראשון למעשה בראשית, ראשון לנשיאים, ראשון לכהונה, ראשון לעבודה, ראשון לירידת האש, ראשון לאכילת קדשים, ראשון לאיסור הבמות, ראשון לראשי חדשים, ראשון לשכון שכינה בישראל, ראשון לברך את ישראל."

מושגים מכוננים רבים לא רק בעבודת הקדש והמקדש אלא בכל מערכות היחסים שבין ישראל והקב"ה, נוצרו ביום זה. לא לחינם, המדרש (שם, טו) טורח לברר את הפתיח של הפרשה שמדגיש שכל הארועים החשובים הללו התרחשו ביום השמיני:

ויהי ביום השמיני: זה אחד מן הכתובים שצריך לדרוש. נאמר כאן 'ויהי ביום השמיני' ונאמר להלן (מתן תורה) 'ויהי ביום השלישי', אין אנו יודעים אם שלישי לשבת אם שלישי למנין? כשהוא אומר: 'כי ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם על הר סיני'... 'ויהי ביום השלישי בהיות הבוקר', הוי אומר שלישי למנין שהוא ששה בחודש, וכאן נאמר 'ויהי ביום השמיני', אין אנו יודעים אם שמיני למנין אם שמיני לחודש כשהוא אומר כי שבעת ימים ימלא את ידכם הוי אומר שמיני למנין ולא שמיני לחודש.

גם המילה 'ויהי' יצרה אסוציאציות מדרשיות (שם): "מה תלמוד לומר ויהי? מלמד שהיתה שמחה לפניו במרום כיום שנבראו בו שמים וארץ. במעשה בראשית הוא אומר 'ויהי ערב ויהי בוקר' וכאן הוא אומר 'ויהי' וכיון שכילו ישראל את מלאכת המשכן בא משה וברכם, שנאמר וירא את כל המלאכה ויברך אותם משה מה ברכה ברכן אמר להם תשרה השכינה במעשה ידיכם.

אך יתכן שאפשר להציע הצעה נוספת להבנת הביטוי "ויהי ביום השמיני". היום השמיני בא לאחר היום השביעי. באופן פשוט הכוונה היא לשבעת ימי המילואים המוזכרים בסוף הפרשה הקודמת, אך מתורתו של ר' צדוק הכהן (קדושת שבת ב ועוד) למדנו אפשרות נוספת:

מדרשים שונים יוצרים מערכת הקבלות מסועפת בין מלאכת המשכן ובין בריאת העולם, ולכך אנו מציעים להציע את התוספת הבאה.

העולם נברא בששה ימים שבסופם באה שבת לעולם. אלא שחטא האדם וגורש מגן העדן ונגזר עליו שיצטרך לעמול קשה בכל ימות השבוע על מנת לקיים את עצמו בזיעת אפו. ברגע שגורש האדם מגן העדן הוא התרחק מהא-לוהים, ובמקביל גם הא-לוהים התרחק מהאדם ועל מנת למנוע את הגישה לעץ החיים, הוצבו בפתחו של גן העדן הכרובים לשמור את דרך עץ החיים.

המדרש מתאר את ההתרחקות הזו בצורה ציורית: מדרש תנחומא (ורשא) פרשת פקודי סימן ו

"אמר רבי שמעון עיקר שכינה בתחתונים היתה שנאמר וישמעו את קול ה' אלהים מתהלך בגן (בראשית ג), בא אדם וחטא נסתלקה מן הארץ לשמים, עמד קין והרג את אחיו נסתלקה מן הרקיע הראשון לשני, עמד דור אנוש והכעיס לפניו נסתלקה מן השני לשלישי, עמד דור המבול והשחית דרכו נסתלקה מן השלישי לרביעי, דור

הפלגה נתגאה נסתלקה מן רביעי לחמישי, סדומיים קלקלו נסתלקה מן החמישי לששי, עמדו אמרפל וחבריו נסתלקה מן ששי לשביעי,

עמד אברהם וסגל מעשים טובים נמשכה השכינה מן שביעי לששי, יצחק משכה מן ששי לחמישי, יעקב מן חמישי לרביעי, לוי בנו מן רביעי לשלישי, קהת בן לוי מן שלישי לשני, עמרם מן שני לראשון, משה ביום שהוקם המשכן וכבוד ה' מלא את המשכן, זשה"כ כי ישרים ישכנו ארץ (משלי ב) ישכנו השכינה בארץ."

האדם קם ביום ראשון לאחר החטא לעולם חסר אופק רוחני לתוך שבוע של עמל, שבקצהו שבת שמביאה איתה מעט מנוחה. החטא הכניס את האנושות למעין מעגל סגור ממנו כמעט שלא ניתן היה לצאת עד שבאו אבות האומה והצליחו להחזיר באופן הדרגתי את הקשר בין א-לוהים ואדם וליצור אופק רוחני חדש לאנושות המסוגרת בתוך עצמה.

עברו למעלה מאלפיים שנה עד שבאו בני ישראל וקיבלו את התורה ובנו את המשכן והביאו חזרה את הא-לוהים לשכון בתוך המחנה והביאו את האדם חזרה אל קרבת הא-לוהים, כאשר במרכז המחנה נמצאים הכרובים ששומרים על עץ החיים – התורה.

אילו לא חטא האדם, יתכן שהיה עובר מהיום השביעי אל היום השמיני, מיד. הטבעת הקבועה של השבוע שחוזר על עצמו שוב ושוב, בין ששת ימי מעשה ושבט, היתה נפרצת, והאופק הרוחני היה חלק קבוע מהנוף התמידי של הקיום האנושי.

אך האם הפריצה הזו של האנושי אל מעבר לגבולות עצמו, באמת אפשרית? האם באמת יכול האדם לחרוג ולהעפיל אל הרוחני?

חטא האדם הראשון הראה שטבעו של האדם לא מאפשר זאת, אך המשך ההסטוריה של עם ישראל הראתה שהגרוש והניתוק שבין הרוחני לגשמי גם הוא איננו הכרחי.

מותם של שני בני אהרן שמתו בקרבתם לפני ה' מעיד שככל שאדם הוא גדול יותר כך שאיפותיו הרחניות צריכות להיות גבוהות יותר, אך יחד עם זאת, כבני אדם איננו יכולים לחרוג אל מעבר לקיומנו ולנסות להיות מי שאיננו יכולים להיות.

התורה מלמדת אותנו את הדרך למצא את הרוחניות בתוך מגבלות העולם והחומר, ולא לנסות לפרוץ את הגבולות, שכן פריצתם, היא אובדן האנושיות שבנו.